

PROFESORUL HARAG

„Vine o vreme cind îți pierzi profesorii. Gheorghe Harag rămăsese ultimul adevărat învățător de regie din generația sa. Dintre toate chipurile vrednice de iubire ale artistului care s-a petrecut din lume îl invoca mai presus pe acesta, deoarece din toate științele și artele, ceea ce cu adevărat nu se pierde sînt învățăturile. Nu operele, care pot apune, pot fi furate ori denaturate, ci tălcurile vieții și păreriilor creatorului. Nu învățăturile de școală, ci unele mai înalte și mai subtile, de la numai unii pentru numai unii.

Aveam în liceu o profesoară, remarcabil matematician, din lecțiile căreia am priceput destulă frumusețe chiar și cel mai înceți în arta cifrelor. El bine, după ce ne dădea flecăruia, fără osebire, să gustăm după insetare și puțință cite ceva de la bufetul rece al recepției prescrise de programă, profesoara se retrăgea într-un colț al clasei cu doar cîțiva dintre elevi și le împărtășea din ceea ce, cu siguranță, avea mai rar și mai prețios, adevăratul festin al matematicilor. Eu rămineam, val, iremediabil înmatriculat în grupul masiv al celor sortiți să afle ce se întîmplă cu „două trenuri A și B, care pleacă la aceeași oră din două gări X și Y, dar au viteze diferite“ etc... Îmi părseam adesea datoria mea la afacerea trenurilor, pentru care n-aveam, oricum, o mare inclinație și priveam extaziat la micul grup, al celor aleși. Fără invidie, fără gînd rău. Îl admiram și îi lubeam, iar profesoara mi se părea frumoasă, vrăjitoare trufașă. Și chiar era. Se transforma treptat, în vreme ce oficia știința ei, pe care o ridica în simburile și-n formă la consistența sublimă și fără nume a artelor.

Mi-am amintit acestea, pentru a se-nțelege cumva în ce măsură regizorul Harag oficia în repetițiile sale ca un magician, care, cu voință și fără, și-a investit ucenicii. Artistul a însemnat timpul teatral românesc, atîta cît a avut de trăit întru teatru.

Destul își închipuie că de la catedre vremelnice ori prea îndelung rezervate reușesc să-și învețe pe alții. Destul alții gîndesc că arta regiei nu se învață... Cu catedră și fără, Gheorghe Harag a fost un mare profesor de teatru. Oamenii care au trăit și lucrat o vreme alături de maestru spuneau: am învățat! El însuși n-a avut nicicînd pretenția să instruiască pe cineva, avea, ca un mare artist ce era, oroare să impună, avea marea și rara forță de a se îndoi de propria-i știință, el nu striga, șoptea. Cu toate că a lucrat în țară și în Europa cu artiști de seamă, îi era frică să accepte colaborarea cu așa-numite „celebrități“, în locuri „renumite“ etc. Îi era teamă și rușine de întîlnirea cu suficiența și, cum singur spunea, „cu mirlănia“... El se înconjura, cu toate astea, de mulți, se dăruia pe sine, îi învăța, pentru a nu rămîne singur în casa artelor sale. Puțini înțelegeau și-l răspundeau pe potriva dărilor, dar cîți îi puteau fi cu adevărat egali în experiența minunată și mistuitoare a trudei sale?... Și nu era egoism acesta, și au avut mereu de cîștigat cei care l-au urmat fără opreliște o vreme. Maestrul s-a risipit pe sine în arta sa, în inimile celor care i-au fost tovarăși de teatru și de viață. Eu știu cîțiva artiști de teatru care au învățat mai mult decît s-ar crede de la cîțiva artiști și vor aduce mărturie prin meserie și destăinuire de ceea ce au primit. Noi nu sîntem orfani, noi am avut înălțașul de seamă!

În 1971, Gheorghe Harag mi-a spus: Vino la mine la Tirgu Mureș!

Îi mulțumesc de plînc, ospete și învățătură.

Îi mulțumesc de teatrul său!

Adio, acum, profesore. Fie-ți veșnic înflorită livada vișinilor de pe urmă, iar nouă, prielnică învățătura ta, și neuitată — arta!

Dan MICU